

Česká republika si připomíná 30 let od vzniku Ústavy

19.12.2022 - Markéta Pekarová Adamová | TOP 09

Vážený pane předsedo Senátu, vážený pane předsedo Ústavního soudu, vzácní hosté, milé kolegyně a kolegové, vážení spoluobčané,

setkáváme se v těchto překrásných prostorách Panteonu Národního muzea – symbolu naší národní historie – v předvečer 30. výročí přijetí základního zákona naší republiky. Zákona doslova ustavujícího politický systém, ve kterém žijeme. Ústavy České republiky.

Ústava je základním kamenem právního systému v každé demokratické zemi. A i naše česká Ústava je pilířem novodobé české demokracie. Je zárukou liberálně-demokratického právního státu, jehož jednotlivé komponenty jsou navzájem důmyslně vyváženy. Státu, v jehož politickém srdci se nachází přímo volený dvoukomorový Parlament. Státu, v němž sice rozhoduje většina, ale s patřičným ohledem na práva menšiny. Ústava vymezuje elementární pravidla fungování společnosti, každému z nás umožňuje se na něm podílet a vytváří pocit přináležitosti k celku, který nás zároveň dalece přesahuje.

30 let trvání naší Ústavy svědčí o její mimořádné odborné kvalitě, jakož i o pronikavém intelektu a odvaze jejích tvůrců. Ti navíc museli pracovat pod neúprosným časovým tlakem, aby v nové republice nedošlo k neblahému právnímu vakuu. I přes to se ovšem tenkrát definitivně rozhodli napsat zbrusu nový ústavní text, který měl představovat zcela jasné odpoutání se od socialistických ústav totalitního režimu.

Hlavním historickým předobrazem byla autorům prvorepubliková ústava z roku 1920, která rovněž počítala s dvoukomorovým zákonodárným sborem jako centrálním bodem politického života. Z americké tradice pak vychází občanské pojetí konstituce. Vybrané prvky přejali tvůrci i od ústavy Páté Francouzské republiky. Po vzoru německého základního zákona pak do textu zapracovali i fundamentální hodnotové jádro, které nelze změnit dokonce ani klasickou ústavní většinou volených zákonodárců.

V jednom souvětí je vystihnuto vše podstatné. Proto si dovoluji právě preambuli Ústavy citovat.

My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,

v čase obnovy samostatného českého státu,

věrní všem dobrým tradicím dávné státnosti zemí Koruny české i státnosti československé,

odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku

v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody

jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů,

kterí jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku,

jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské

společnosti,

jako součást rodiny evropských a světových demokracií,

odhodlání společně strážít a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství,

odhodlání řídit se všemi osvědčenými principy právního státu,

prostřednictvím svých svobodně zvolených zástupců přijímáme tuto Ústavu České republiky

Již za pár týdnů si budeme připomínat ještě jedno velmi důležité výročí. Výročí události, která s přijetím Ústavy bezprostředně souvisela, respektive ji zapříčinila. Právě 30 let totiž záhy uplyne také od vzniku obou následnických států někdejšího Československa. Tehdejší političtí představitelé se nedlouho předtím rozhodli nepokračovat ve vysněném projektu prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka a místo toho začít psát dva samostatné příběhy Čechů a Slováků.

Naprosto mírumilovné rozdělení našich republik bylo pro svůj veskrze poklidný charakter zdrojem obdivné inspirace pro významné státníky a je do dnešních dnů dáváno za ukázkový příklad mírového dělení státu po celém světě.

Tehdy, počátkem devadesátých let, se naší mladé republice podařilo uskutečnit mnoho zásadních změn, díky kterým jsme si získali nejen vřelé sympatie, ale též pevná spojení našich demokratických partnerů.

Tenkrát jsme měli zcela jasnou, všeprostupující vizi politického směřování naší země. Nešlo o nic menšího než o návrat České republiky zpět do Evropy a na Západ obecně. A naši spojenci nám vyšli vstříc. Vstupem do Severoatlantické aliance v roce 1999 a následně do rodiny členských zemí Evropské unie v roce 2004 byla tato cesta formálně završena. V obou těchto významných mezinárodních organizacích jsme se navíc opětovně šťastně shledali s našimi slovenskými bratry, s nimiž nás nyní pojí historicky nejlepší bilaterální vztahy a pouta založená na hlubokém vzájemném porozumění. V obou organizacích jsme též opakovaně prokázali, že jsme platnými členy, na které je spolehnouti.

Při ohlédnutí se zpět za oněmi třemi desetiletími se člověk neubrání jedné otázce. Jakou vizi dalšího směřování naší země máme dnes? Nejen kolem nás, ale i v rámci naší společnosti aktuálně vidíme řadu konkrétních příkladů nehodných následování. Jsme očitými svědky nebezpečného růstu populismu, koketování s konceptem neliberální demokracie či přímé fascinace extremistickými a antisystémovými řešeními.

Při hledání odpovědi na otázku ohledně kýžené politické vize není od věci vrátit se zpět ke kořenům naší státnosti, a tím pádem i k naší Ústavě. V ní jsou ostatně zakotveny i funkce nejvyšších ústavních činitelů.

Ti by měli být prvořadými služebníky Ústavy a oddanými ochránci ústavního pořádku jako takového. Neměli by riskantně lavírovat na samé hraně ústavnosti či tuto hranu snad dokonce svévolně překračovat. Neměli by nepsané ústavní zvyklosti šmahem odsuzovat, ale měli by je ustavičně respektovat a vyzdvihovat. Vždyť, nebudou-li se ústavními principy řídit ti nejvyšší činitelé, kdo jiný by se jimi potom měl mít potřebu řídit?

Ústavně konformní chování vysokých ústavních činitelů má pro společnost silný význam nejen symbolický, ale též ryze praktický. Dodržováním ústavních principů posilují předivo společenské důvěry vůči celému politickému systému a zvyšují odolnost demokratických institucí.

V poslední době ve veřejném prostoru sílí hlasy volající po úplném rozkladu stávajícího demokratického zřízení. Často tak činí pod záminkami, nikoli otevřeně. Už prezident Václav Havel říkal, že „přirozenou nevýhodou demokracie je, že těm, kdo to s ní myslí poctivě, nesmírně svazuje ruce, zatímco těm, kteří ji neberou vážně, umožňuje téměř vše".

Mnozí mohou mít pocit, že dosažením demokratické ústavy máme záruku demokracie navždy. Její budoucnost ovšem není automaticky garantovaná. Je jen a pouze na nás, jak bude naše země, její politické zřízení a konkrétní podoba její správy v budoucnu vypadat.

A proto jako odpověď všem zmíněným antisystémovým hlasům důrazně připomínám, že v žádném jiném politickém režimu než v liberální demokracii nemá člověk možnost svobodně se rozvíjet a plně se realizovat. Udržitelnost naší prosperity – nejen po stránce materiální, ale i hodnotové – je s ní rovněž neoddělitelně spjata. Demokracie je nikdy nekončící proces, který i nadále vyžaduje naši neustálou práci na svém zachování a rozvoji, kultivaci vzájemných vztahů ve společnosti a spolupráci.

Věřím, že až se za deset let setkáme u příležitosti dalšího kulatého výročí přijetí naší Ústavy, bude apel na péči o demokracii pro nás všechny neméně aktuální.

Vždyť již zmíněná preambule Ústavy začíná slovy: My, občané České republiky...

<https://www.top09.cz/co-delame/tiskove-zpravy/ceska-republika-si-pripomina-30-let-od-vzniku-ustavy-30325.html?clanek=30325>